

شماره چاپ: ۱۲۱۷

دوره نهم - سال سوم

شماره ثبت: ۵۱۶

تاریخ چاپ: ۱۳۹۳/۸/۳

اظهارنظر کارشناسی درباره:
«طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب»

کد موضوعی: ۲۷۰

شماره مسلسل: ۱۴۳۴۱

تیرماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۴.....	ارزیابی کلیات طرح
۹.....	ارزیابی مواد طرح
۱۵.....	جمع بندی
۱۶.....	پیوست ها
۲۲.....	منابع و مآخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب»

چکیده

یکی از مهمترین اهداف فرهنگی جمهوری اسلامی ایران حفظ کرامت زن و پرهیز از نگاه ابزاری به او، ضمن فراهم سازی امکان فعالیت اجتماعی زنان است. برای نیل به این مقصود تلاش شده تا زمینه گسترش بدحجابی - به عنوان یکی از ظواهر نگاه ابزارگونه به زن - با قانونگذاری در حوزه حجاب از بین برود. بررسی قوانین و سیاست های وضع شده در این راستا نشان می دهد به علت تصویب ماده (۶۳۸) قانون مجازات اسلامی با موضوع جریمه نقدی و حبس زنان فاقد حجاب شرعی از ده روز تا دو ماه، جرم انگاری بدحجابی یک بخش جدایی ناپذیر سیاست رسمی نظام در این حوزه محسوب می شود، با وجود این در راستای فرهنگ سازی در حوزه حجاب و عفاف نیز سیاست هایی به تصویب رسیده است.

علیرغم تدوین قوانین متعدد در این عرصه، شیوه های خاص بدحجابی در جامعه شیوع پیدا کرده است که برخی صاحب نظران یکی از علل آن را ضعف ضمانت اجرایی قوانین و عدم اجرای کامل آن می دانند از همین رو طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب در تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱۶ با هدف بازنگری در قوانین موجود در عرصه حجاب، افزایش ضمانت اجرای قوانین از طریق ایجاد تنوع و تسهیل شیوه اعمال مجازات در خصوص بدحجابی و همچنین اصلاح و تقویت مجازات های تعیین شده در خصوص ممنوعیت نصب و به کارگیری تجهیزات ماهواره تهیه و اعلام وصول شده است.

گزارش حاضر تلاش کرده با توجه به اهمیت موضوع و وجود دیدگاه ها و رویکردهای مختلف در خصوص مقابله با بدحجابی، جهت ارزیابی طرح مذکور ضمن برگزاری نشست های متعدد در خصوص موضوع با توجه به نظر کارشناسان و فعالان فرهنگی حوزه حجاب و عفاف به ارزیابی طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب بپردازد.

با توجه به شرایط زمانی، سابقه موضوع و فرآیند سیاست گذاری حجاب در جمهوری اسلامی و با در نظر داشتن نظرات کارشناسی کلیات طرح قابل پذیرش نیست. دلایل رد کلیات طرح عبارتند از:

- بی توجهی طرح به ضرورت و لزوم ایجاد مطالبه عمومی و وفاق جمعی در برخورد با بدحجابی،
- افزایش امکان گسست بین نظام و مردم با توجه به فقدان مطالبه عمومی و در نتیجه اعمال مجازات بیشتر نسبت به بدحجابی و امکان شکل گیری مقاومت مردمی،
- تقلیل بدحجابی از امری نابهنجار و غیرارزشی به یکی از تخلفات راهنمایی و رانندگی و کاستن از ارزش حجاب و گسترش تصور تخطی از ارزش حجاب با پرداخت هزینه نقدی،

- فقدان زیرساخت‌های اجرایی طرح به‌ویژه مواد (۱)، (۵)، (۶)، (۷) و (۸)،

- تردید در تأثیر سیاست تشدید و تسهیل مجازات در بهبود بدحجابی با نگاهی به تجربیات صورت گرفته (گشت ارشاد) در مقایسه با هزینه‌های اجتماعی آن،

- ایرادات و چالش‌های شکلی طرح از جمله مشخص نبودن پیوند منطقی مواد طرح و عدم تناسب برخی از مجازات‌های در نظر گرفته شده نسبت به موضوع تخلف.

با عنایت به موارد فوق، از نقطه نظر کارشناسی هیچ ادله محکم و شواهد قابل توجهی مبنی بر اینکه تشدید مجازات بدحجابی و تسهیل اجرای آن باعث بهبود وضعیت بدحجابی خواهد شد، در دست نیست. بلکه برعکس برخی کارشناسان بر این نظر هستند که هرگونه تشدید مجازات بدون توجه به مطالبه و خواست عمومی و زیرساخت‌های لازم می‌تواند نتیجه عکس داشته باشند. از همین رو کلیات طرح از نظر مرکز پژوهش‌ها قابل پذیرش نبوده و پیشنهاد می‌شود کمیسیون و مجلس طرح را از دستور بررسی خارج کنند.

مقدمه

ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی براساس ایمان و تقوی^۱ برای آحاد جامعه، صیانت از ارزش وجودی زن و مبارزه با گسترش فساد اخلاقی در جامعه از طریق استفاده ابزاری از زنان از جمله مهمترین محورهای سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران هستند.

بر این اساس، گفتمان انقلاب اسلامی مبتنی بر ارائه تصویری از «زن» است که در مغایرت با گفتمان سنتی و تحقیرآمیز از زن از یک سو و گفتمان فمینیستی و برابری‌جویانه که منکر تفاوت‌های طبیعی و اجتماعی زنان و مردان است، از سوی دیگر قرار دارد. در گفتمان انقلاب اسلامی که برآمده از آموزه‌های اسلامی است، ضمن پذیرش تفاوت‌های جسمانی، روانی و اجتماعی زن و مرد، بر لزوم حفظ کرامت و عزت زنان و توجه به نقش‌آفرینی آنان در عرصه اجتماع و خانواده به‌ویژه تربیت فرزند تأکید شده و هر گونه نگاه ابزاری به زن نفی شده است. امری که بازتاب آن را در مقدمه قانون اساسی نیز می‌توان دنبال کرد:

«زن در چنین برداشتی از واحد خانواده، از حالت (شیء بودن) و یا (ابزار کار بودن) در خدمت اشاعه مصرف‌زدگی و استثمار، خارج شده و ضمن بازیافتن وظیفه خطیر و پر ارج مادری در پرورش انسان‌های مکتبی پیش‌آهنگ خود هم‌رزم مردان در میدان‌های فعال حیات می‌باشد و در نتیجه پذیرای مسئولیتی خطیرتر و در دیدگاه اسلامی برخوردار از ارزش و کرامتی والاتر خواهد بود».

جهت نیل به این مقصود - حذف نگاه ابزاری به زن و فراهم‌سازی زمینه مشارکت اجتماعی زنان - یکی از راهکارهای نظام توجه به مسئله حجاب و پرهیز از اختلاط زنان و مردان با توجه به

۱. اصل سوم قانون اساسی.

آموزه‌های اسلامی بوده است. وجود مطالبه اجتماعی برای ممنوعیت اشکال برهنگی و بدحجابی در ابتدای انقلاب اسلامی نیز در این زمینه مزید بر علت بوده و نتیجه آن تصویب قوانینی در راستای لزوم رعایت حجاب ابتدا در سطح ادارات و کارمندان دولتی^۱ و پس از آن، در محیط‌های عمومی بود. تصویب ماده (۱۰۲) قانون تعزیرات در سال ۱۳۶۲ با موضوع مجازات زنان بدحجاب در اماکن عمومی که در حال حاضر به صورت تبصره‌ای به ماده (۶۳۸) قانون مجازات اسلامی الحاق شده است و همچنین تصویب قانون «نحوه رسیدگی به تخلفات و مجازات فروشندگان لباس‌هایی که استفاده از آنها در ملاً عام خلاف شرع است یا عفت عمومی را جریحه‌دار می‌کند» در سال ۱۳۶۵، با هدف ممانعت از رواج بدحجابی در جامعه و فراهم نمودن ضمانت اجرایی تخلف از «ارزش حجاب» صورت پذیرفته است. تصویب مصوبه «راهکارهای اجرایی گسترش فرهنگ عفاف و حجاب» از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۳ که در حال حاضر مهمترین بروز اجتماعی آن فعالیت‌های گشت ارشاد است و قانون ساماندهی مد و لباس در تاریخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۲ با هدف توجه به ابعاد و رویه‌های ایجابی و فرهنگی موضوع حجاب از دیگر اقدامات صورت گرفته در این راستاست.

بررسی نحوه سیاستگذاری در حوزه حجاب نشان می‌دهد جرم‌انگاری بدحجابی بخش جدایی‌ناپذیر سیاست رسمی نظام است با وجود این با توجه به موضوع هویت‌بخش حجاب، مجموعه قوانینی نیز در راستای فرهنگ‌سازی در حوزه حجاب و عفاف نیز به تصویب رسیده است.

در خصوص جرم‌انگاری بدحجابی، در بین صاحب‌نظران و سیاستگذاران اتفاق نظر وجود ندارد. به نحوی که ما با دو نظریه عمده در این حوزه مواجهیم. یک دیدگاه قائل به ناکارآمدی جرم‌انگاری بدحجابی با توجه به صبغه فرهنگی آن است و دیدگاه دیگر ضمن پذیرش کارآمدی جرم‌انگاری، بر این نظر است که علت گسترش بدحجابی، فقدان ضمانت اجرا و عدم اجرای کامل قانون توسط مجریان بوده است. به عبارت دیگر از این منظر، اگر قانون به صورت درست و جامع اجرا می‌شد، مسئله بدحجابی در کشور گسترش نمی‌یافت. مهمترین استدلال این گروه آن است که وظیفه حکومت اسلامی مبارزه جدی با هر نوع فساد اخلاقی و علنی در جامعه است. از آنجایی که بدحجابی نیز زمینه‌ساز گسترش فساد اخلاقی در جامعه است، جرم‌انگاری و تسهیل در فرآیند اجرای آن ضروری است.

ذیل همین رویکرد طرح «صیانت از حریم عفاف و حجاب» در تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱۶ با هدف بازنگری در قوانین موجود در عرصه حجاب و عفاف به علت ضعف ضمانت اجرایی و تقویت قوانین مرتبط در حوزه حجاب و عفاف^۲ در قالب یک شوری در مجلس نهم شورای اسلامی اعلام وصول گشته است. این طرح تلاش می‌کند تا با تغییر در نوع و شیوه اعمال برخی از مجازات‌ها کارآمدی قوانین را تسهیل کند.

۱. قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی وابسته به دولت.

۲. برگرفته از مقدمه توجیهی طرح.

اهداف طرح

تسهیل و افزایش ضمانت اجرایی قوانین مرتبط با بدحجابی

– مخاطبان طرح

۱. بانوان فاقد حجاب شرعی در انظار و اماکن عمومی شامل:

الف) رانندگان و سرنشینان کشف‌کننده حجاب در وسایل نقلیه (ماده (۱)): البته لازم به ذکر است بر اساس ماده (۱) طرح، علاوه بر بانوان راننده فاقد حجاب در صورتی که زنی غیر از راننده در وسیله نقلیه اقدام به کشف حجاب کند، راننده اعم از زن و مرد، بدون توجه به نسبت زن بی‌حجاب با راننده، جریمه می‌گردد.

ب) ترددکنندگان در اماکن عمومی (ماده (۶)): شامل بانوانی که با پوشش غیرشرعی یا نامتعارف در امکان عمومی تردد می‌کنند.

۲. بانوان بی‌توجه به حجاب شرعی در ادارات و سازمان‌های دولتی شامل:

الف) کارکنان دستگاه‌های اجرایی مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری (ماده (۲)).
ب) مراجعه‌کنندگان به دستگاه‌های اجرایی مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری (ماده (۳)).

۳. بانوان شاغل در واحدهای صنفی (ماده (۵)).

۴. افراد استفاده‌کننده و نصب‌کننده ماهواره (ماده (۷) و (۸)): لازم به ذکر است در ماده (۸) جهت مجازات خانوارهای نصب‌کننده ماهواره در ساختمان، مدیر ساختمان مسئول شناخته شده و مجازات می‌گردد.

در گزارش حاضر تلاش شده کلیات طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب با توجه به نظر کارشناسان حوزه حجاب و عفاف در این زمینه مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.

ارزیابی کلیات طرح

همان‌طور که گفته شد طرح صیانت از عفاف و حجاب، جرم‌انگاری جدیدی در موضوع انجام نداده، بلکه تلاش کرده است تا جرم‌انگاری‌هایی که در گذشته در این خصوص صورت گرفته بود را از طریق تعیین مجری و تشدید مجازات کارآمد کند. از سوی دیگر با توجه به چالش‌های پیش‌روی اجرای ماده (۶۳۸) قانون مجازات اسلامی و تشکیل پرونده‌های متعدد در دادگاه‌ها با تغییر نوع مجازات از جرم به تخلف، روند رسیدگی را تسهیل نماید.

با توجه به اهمیت موضوع و وجود دیدگاه‌ها و رویکردهای مختلف در خصوص نوع برخورد نظام (اعم از سیاستگذاری و اقدام اجرایی) با موضوع گسترش حجاب و عفاف و مقابله با بدحجابی، در این گزارش جهت ارزیابی طرح صیانت از عفاف و حجاب در ابتدا جلسات و نشست‌های تخصصی پیرامون موضوع جهت اخذ نظرات کارشناسان مختلف برگزار شد. سپس جهت انسجام‌بخشی به پاسخ‌ها، به طور خاص با برخی از کارشناسان و فعالان فرهنگی حوزه حجاب و عفاف مصاحبه صورت پذیرفت. در نهایت نیز طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب با استفاده از تجمیع نظرات کارشناسان، مورد ارزیابی قرار گرفت.

مجموعه استدلال‌های مخالفان با طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب به قرار زیر است:

- بی‌توجهی طرح به اقدامات ایجابی و لزوم زمینه‌سازی فرهنگی - اجتماعی در موضوع حجاب و عفاف،

- بی‌توجهی به لزوم مطالبه عمومی و وفاق جمعی در حوزه برخورد با بدحجابی،
- افزایش امکان گسست بین نظام و مردم در نتیجه اعمال مجازات بیشتر نسبت به بدحجابی و امکان شکل‌گیری مقاومت مردمی،
- بی‌اثر بودن جرم‌انگاری بر تغییر رفتار بدحجابان یا اثرگذاری ناچیز آن با توجه به هزینه‌های اجتماعی آن،

- تقلیل بدحجابی از امری نابهنجار و غیرارزشی به یکی از تخلفات راهنمایی و رانندگی و کاستن از ارزش حجاب و گسترش تصور تخطی از ارزش حجاب با پرداخت هزینه نقدی،
- عدم همراهی و هماهنگی دستگاه‌های سیاستگذار و نظارتی و اجرایی در موضوع حجاب (عدم هماهنگی دیدگاه‌های متولیان و مسئولین جامعه در رابطه با بدحجابی)،
- فقدان زیر ساخت‌های اجرایی طرح به ویژه مواد (۱)، (۵)، (۶)، (۷) و (۸)،

مجموعه استدلال موافقان طرح به شرح زیر است:

- احتمال موفقیت طرح در برخورد با وضعیت حجاب در ادارات،
- موظف بودن نیروی انتظامی در برخورد با بدحجابی.
بدین ترتیب در خصوص کلیات این طرح با توجه به اظهار نظر کارشناسان نکات زیر قابل توجه است:

۱. همان‌طور که ذکر شد در این طرح تشدید مجازات و تسهیل اجرای آن با هدف افزایش ضمانت اجرای قانون و کارایی آن صورت گرفته است. مهمترین استدلال و شاهد ارائه شده برای این امر قوانین راهنمایی و رانندگی و برخی قوانین شهروندی در کشورهای دیگر از قبیل ممنوعیت جویدن آدامس^۱ و

۱. در سنگاپور جویدن آدامس ممنوع است.

غیره است که با تشدید مجازات‌ها و تسهیل اجرای آنها، تغییرات رفتاری مشهودی رخ می‌دهد. از همین رو طراحان طرح با همین استدلال بر این باورند که تشدید مجازات‌ها و تسهیل اجرای آنها در حوزه عفاف و حجاب می‌تواند به بهبود وضعیت حجاب در جامعه منجر شود. نکته‌ای که در این خصوص باید به آن توجه داشت این است که در تمامی موارد و شواهد ارائه شده در خصوص اثرگذاری افزایش مجازات‌ها بر رفتارهای فردی، هیچ‌گونه مقاومت رسانه‌ای، گروهی و جریان‌ی وجود ندارد. به عبارت دیگر در موارد مربوط به قوانین راهنمایی و رانندگی و رفتارهای شهروندی از قبیل جوییدن آدامس و غیره نوعی همراهی رسانه‌ای و اقشار مختلف جامعه مشاهده می‌شود و به نظر می‌رسد این همراهی عامل بسیار مهمی در موفقیت این قوانین است در حالی که در خصوص مسئله حجاب این موضوع صادق نبوده و عکس آن صادق است. از همین رو مقایسه این دو موضوع بدون توجه به متغیر مقاومت جریان رسانه‌ای در برابر مسئله مورد بحث، مقایسه درستی نیست. به عبارت دیگر تشدید جرم‌انگاری در چنین فضایی نه تنها باعث کاهش مفسده نبوده، بلکه عملاً به گسترش مقاومت در جامعه منجر شده و فضای سیاسی - رسانه‌ای را پیرامون طرح پدید خواهد آورد.

براساس نظرسنجی صورت گرفته در سال ۱۳۹۱، از سوی شورای فرهنگ عمومی، ۷۱ درصد مترددین زن خیابان‌های شهر تهران، در وضعیت «آسیب‌دار» به لحاظ رعایت حجاب، قرار گرفته‌اند.^۱ در این تحقیق «آسیب‌دار» به کسانی اطلاق شده که نسبت به حدود شرعی یا هنجارهای عرفی پوشش و آرایش بی‌تفاوت‌اند و در عمل این حدود و هنجارها را رعایت نمی‌کنند.^۲ حال طراحان طرح به این سؤال باید پاسخ دهند در شرایطی که ۷۱ درصد از مترددین در وضعیت پوششی نامناسب قرار دارند چگونه می‌توان از رویکرد جرم‌انگاری بدون ایجاد مقاومت بهره جست.

شاهد دیگر این موضوع میزان موفقیت طرح گشت ارشاد است. این طرح علیرغم مخالفت‌ها و مقاومت‌های شدید اجرا شده و علیرغم پیامدهای رسانه‌ای شدید و تلاش در جهت اصلاح شیوه‌های اجرای آن، حتی نتوانسته است مسئله بی‌حجاب‌های هنجارشکن را که تعداد آنها بسیار کم است در سطح معابر عمومی و خیابان‌ها حل کند. به گونه‌ای که اشکال جدیدی از بدحجابی در جامعه پیدا شده است.

بنابراین این استدلال که تشدید مجازات و تسهیل اجرای مجازات به تنهایی باعث اصلاح رفتار در حوزه عفاف و حجاب می‌شود نه تنها شواهد کافی ندارد، بلکه تجربه‌های انجام شده نیز مؤید تأثیرات اندک این نوع سیاست‌هاست.

۱. منصور واعظی، وضعیت‌سنجی پوشش و آرایش ایرانیان، تهران، نهاد کتابخانه‌های عمومی، مؤسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲، ص ۳۵.
۲. همان، ص ۱۳.

۲. نگاهی به عنوان طرح، نشان می‌دهد، این طرح بحث صیانت از حریم عفاف و حجاب را عمدتاً بر عهده نهادهای انتظامی گذاشته و در آن وظیفه مشخصی برای نهادهای فرهنگی چون صدا و سیما، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، وزارت علوم تحقیقات و فناوری و سازمان تبلیغات اسلامی دیده نشده است. این در حالی است که اگر وظیفه نهادهای فرهنگی در گسترش و پاسداشت فرهنگ حجاب و عفاف بیشتر از نهادهای انتظامی نباشد، مسلماً کمتر از آن نیست.

توجه به این نکته ضروری است که انتقادات وارد شده به طرح، به معنی رد لزوم برخورد با هنجارشکنان عرصه حجاب و عفاف - حجاب‌ستیزان - نیست، زیرا الزام ارزشی و به تبع آن الزام قانونی پایبندی به حجاب در جمهوری اسلامی ایران، چنین امری لازم می‌نماید؛ به ویژه آنکه برخی از هنجارشکنان این عرصه نه از روی ناآگاهی و غفلت، بلکه کاملاً هدفمند و در راستای مقاومت علیه ارزش‌های جامعه اسلامی به صورت آگاهانه اقدام به حضور در عرصه عمومی با پوشش‌های کاملاً نابهنجار می‌کنند. بلکه این نوشتار در تلاش ایجاد حساسیت در خصوص لزوم توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی گسترش مجازات بدحجابی است. نگاهی به مواد طرح صیانت از حریم حجاب و عفاف نشان می‌دهد رویکرد طرح برای صیانت از حریم حجاب و عفاف در مقابل آحاد جامعه تشدید مجازات و تسهیل اجرای آن بدون توجه به طبقه‌بندی بدحجابان و **عدم توجه به راهبرد ایجابی در صیانت از حریم حجاب و عفاف** و همچنین بی‌توجهی به نقش تمامی نهادهای مسئول در عرصه است. به عبارت دیگر این طرح که با هدف صیانت از حریم حجاب و عفاف شکل گرفته تنها راهبرد جرم‌انگاری و برخورد با متخلفان را در پیش گرفته آن هم نه صرفاً برای مخاطب خاص، بلکه طیف گسترده‌ای از مخاطبین، به نحوی که مواد طرح از افراد کشف‌کننده حجاب تا افراد دارنده ماهواره و یا زنانی که در محیط‌های کاری مختلط کار می‌کنند یا در ساعات شب به کار می‌پردازند، را دربرمی‌گیرد.

بدین ترتیب آنچه نگاه و رویکرد قانونگذار را در این طرح سؤال‌برانگیز کرده نه ماهیت و نفس برخورد با بدحجابان، بلکه تمرکز **صرف** بر موضوع **تشدید جرم‌انگاری بدحجابی بدون توجه به راهبردهای اقماعی** جهت صیانت از حریم حجاب از یک سو و عدم تفکیک مخاطبان از سوی دیگر است. امری که ضمن زمینه‌سازی برای تبلیغات رسانه‌های بیگانه این قانون را تبدیل به ضد قانون خواهد کرد.

۳. علاوه بر این شیوه اعمال مجازات برای بدحجابان و کشف‌کنندگان حجاب در طرح صیانت از حریم حجاب و عفاف (به‌ویژه در ماده (۱) و (۶)) به گونه‌ای است که در آن مسئله بدحجابی به رفتاری مشابه تخلفات راهنمایی و رانندگی تقلیل داده شده که از طریق پرداخت جریمه‌های اعمال شده توسط مأموران راهنمایی و رانندگی قابل رفع است. این نحوه تسهیل مجازات عملاً باعث تخفیف مسئله حجاب و بی‌ارزش ساختن آن در جامعه می‌شود. جدا از اینکه نوع طراحی ماده، به نوعی

ایجادکننده تلقی فراهم شدن مجوز ضمنی برای افراد بدحجاب با عنوان حق کشف حجاب نیز محسوب می‌شود.^۱ پیامد ناخواسته این ماده، به‌طور ضمنی، آن است که افرادی که توانایی مالی پرداخت جریمه‌ها را دارند، می‌توانند با پرداخت آن اقدام به کشف حجاب نمایند. بنابراین شیوه اجرای قانون، آن را به ضد قانون تبدیل خواهد کرد.

۴. توجه به موضوعات مختلف بدون توجه به ارتباط منطقی و محتوایی آنها از دیگر چالش‌های طرح فوق است. در این طرح موضوعات متعددی از جمله کشف حجاب، مزاحمت برای نوامیس، روزه‌خواری، بدحجابی در ادارات، بدحجابی در محیط‌های عمومی، محدودیت در ساعات کاری بانوان شاغل در اصناف، ممنوعیت نصب ماهواره دیده شده و برای آنها مجازات در نظر گرفته شده است. این در حالی است که ارتباط آنها به یک دیگر ذیل عنوان صیانت از عفاف و حجاب مشخص نیست. اینکه این موضوعات متنوع چرا همگی در این طرح ذکر شده‌اند محل پرسش است. این امر علاوه بر افزایش احتمالی هزینه‌های سیاسی رسانه‌ای، منطق طرح مواد را نیز به چالش کشیده است. برای مثال منطق ربط ممنوعیت نصب ماهواره با موضوع حجاب و عفاف چیست؟ در صورتی که قرار بوده طرح به آسیب‌های رسانه‌های بیگانه در کاهش عفاف توجه کرده و جهت مقابله با آن راهکار ارائه دهد، چرا تنها به ممنوعیت ماهواره پرداخته و آسیب‌های سایر رسانه‌های مجازی از جمله اینترنت و شبکه‌های اجتماعی که امروزه در ترویج محتوای ضد عفاف عمل می‌کنند را ندیده است. با توجه به این مطالب مناسب‌تر بود یا طرح به‌صورت متمرکز فقط بر موضوع بدحجابی و برخورد با آن متمرکز شود یا اینکه تمامی مسائلی که ترویج‌کننده فرهنگ بدحجابی هستند را به چالش کشد.

۵. نوع مجازات‌های در نظر گرفته شده در طرح نیز محل چالش است به نحوی که بخشی از آنها با یکدیگر تناسب ندارد. لازم به ذکر است بر اساس مفاد طرح پیشنهادی اقدام به کشف حجاب در جمهوری اسلامی ایران تنها یک میلیون ریال و جریمه افراد بدحجاب در صورت عدم تغییر در رفتارشان بعد از کلاس آموزشی از دو میلیون تا ده میلیون ریال است. این در حالی است که به‌نظر می‌رسد قانونگذار باید مجازات سخت‌گیرانه‌تری را نسبت به کسی که اقدام به کشف حجاب در جمهوری اسلامی می‌نماید در مقایسه با بدحجابان اعمال کند.

۶. علاوه بر این طرح دارای آثار منفی ملی و بین‌المللی سیاسی است که باید مورد توجه قرار گیرد. در فضای کنونی منطقه خاورمیانه و با وجود عملکرد داعش، تصویب این طرح می‌تواند به نوعی ذهنیت افراطی‌گری در جامعه را مطرح و به اذهان متبادر سازد. از سوی دیگر از آنجا که یکی از

۱. اگرچه در تبصره ماده (۲) طرح ذکر شده احکام مندرج در ماده (۱) و (۲) مانع از تعقیب کیفری نمی‌باشد با این حال با توجه به اینکه هدف این ماده کاهش مراجع به دادگاه‌ها و پرونده‌های قضایی از سوی طراحان مطرح شده به‌نظر می‌رسد تعقیب کیفری چندان اجرایی نخواهد شد.

پرونده‌های سیاسی کشورمان در سطح بین‌المللی پرونده نقض حقوق بشر است، تصویب این طرح و اجرایی کردن آن می‌تواند زمینه‌های افزایش فشار بین‌المللی را علیه کشورمان در م‌جامع و نظام بین‌الملل ایجاد کند. به لحاظ ملی نیز این طرح موجب گسترش التهاب سیاسی - اجتماعی جامعه به ویژه پس از واقعه اسید پاشی در اصفهان و تداعی‌کننده شکاف میان حاکمیت و مردم باشد.

بنابراین با توجه به وجود مجازات در خصوص رفتارهای خلاف عرف و شرع در این حوزه و جرم‌انگاری‌های صورت گرفته از ابتدای انقلاب به‌نظر می‌رسد آنچه در گسترش فرهنگ حجاب و عفاف در اولویت نخست است ایجاد وفاق جمعی یا کاستن از مقاومت جامعه در برابر اجرای قانون و سپس تلاش برای تشدید مجازات برای اصلاح رفتارها باشد.

بدین ترتیب کلیات طرح فوق با توجه به عدم جامعیت آن و رویکرد یک‌جانبه‌نگرانه آن و اتخاذ رویکرد تشدید جرم‌انگاری بدون توجه به زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی لازم برای کارآمدی آن، تأیید نمی‌شود. با این حال با توجه به اینکه برخی از مواد طرح دارای اشکالات متعددی است که نیاز طرح را به بازنگری ضروری می‌سازد و پرداختن به صورت موردی به آنها ابعاد چالشی طرح را آشکارتر می‌سازد در ادامه به برخی از این موارد اشاره شده است.

ارزیابی مواد طرح

ماده (۱)

چنانچه راننده یا سرنشینان وسائل نقلیه اقدام به کشف حجاب، روزه‌خواری، مزاحمت برای نوامیس یا حرکات غیرمتمعارف خلاف عفت عمومی نمایند، افسران کادر یا پیمانی موضوع ماده (۲) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، موظف به صدور قبض جریمه به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال مطابق قانون مزبور می‌باشند. در صورت تکرار تخلفات علاوه بر منظور نمودن ۱۰ نمره منفی، موضوع ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وسیله نقلیه به مدت ۷۲ ساعت توقیف می‌شود.

تبصره: مأموران کادر پلیس امنیت اخلاقی که آموزش لازم را دیده‌اند نیز موظف به اجرای حکم مندرج در این ماده می‌باشند. نیروی انتظامی موظف است تمهیدات لازم برای اخذ گزارش‌های مربوط به تخلف موضوع این ماده از سوی اشخاص مورد وثوق و آموزش‌دیده را فراهم آورد.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود این ماده به موضوع کشف حجاب، روزه‌خواری، مزاحمت برای نوامیس یا حرکات غیرمتمعارف خلاف عفت عمومی در وسایل نقلیه پرداخته است. اگرچه در قوانین و سیاست‌های وضع شده در حوزه حجاب به‌طور خاص به مسئله کشف حجاب در وسایل نقلیه اشاره نشده، اما با توجه به اینکه حکم ماده (۶۳۸) قانون مجازات اسلامی در خصوص جریمه نقدی و حبس

افرادی که بدون حجاب شرعی در معابر و امکان عمومی ظاهر می‌شود^۱ کلان بوده و وسیله نقلیه، نیز به نوعی جزء اماکن عمومی محسوب می‌شود می‌توان گفت قانونگذار در این حوزه با خلأ قانونی مواجه نبوده است.

با وجود این در این ماده قانونگذار ضمن افزایش میزان جریمه نقدی از ۵ الی ۵۰ هزار تومان به ۱۰۰ هزار تومان زمینه حبس متخلف را حذف کرده است.

نکته حائز اهمیت آنکه کاهش دامنه برخورد قانونگذار به صرف اعمال جریمه نقدی (صد هزار تومان) به معنای تقلیل حجاب به عنوان امری هویتی و فرهنگی به رفتاری خلاف در سطح نبستن کمربند ایمنی در خودرو، پارک در محل پارک ممنوع و ..... شده است. این موضوع علاوه بر عادی‌سازی مسئله و کاهش قبح اجتماعی آن، این تصور را ایجاد خواهد کرد که به راحتی با پرداخت پول و جریمه نقدی و یا توقیف ماشین می‌توان از الزام حجاب تخطی کرد. اگرچه در تبصره ماده (۲) طرح ذکر شده احکام مندرج در ماده (۱) و (۲) مانع از تعقیب کیفری نمی‌باشد، با این حال با توجه به اینکه هدف این ماده کاهش مراجعه به دادگاه‌ها و پرونده‌های قضایی از سوی طراحان مطرح شده به‌نظر می‌رسد تعقیب کیفری چندان اجرایی نخواهد شد.

ازسوی دیگر به‌نظر می‌رسد جمع تبصره ماده (۲) با ماده (۱) نوعی تناقض در طرح را آشکار می‌سازد. چراکه اگر قرار است کشف حجاب با تعقیب کیفری همراه باشد دیگر جریمه نقدی و توقیف ماشین در محل بی‌معنا خواهد بود. به‌عبارت دیگر یا باید فرد خاطی به دادگاه‌ها ارجاع شده و طبق قانون و تشخیص قاضی محکوم به جریمه نقدی یا حبس گردد و یا باید به جریمه نقدی او در معابر عمومی پرداخت.

چرا که به‌صورت هم زمان نمی‌توان ابتدا فرد را براساس قوانین راهنمایی و رانندگی جریمه نقدی کرد سپس او را برای اعمال مجازات کیفری روانه دادگاه کرد.

ازسوی دیگر روند اجرایی‌سازی این ماده در هاله‌ای از ابهام است، زیرا در این ماده بین وسایل نقلیه عمومی و خصوصی تفکیکی قائل نشده است. طبق این ماده در صورتی که در یک وسیله نقلیه عمومی یا هر وسیله نقلیه‌ای، زنی به غیر از راننده اقدام به کشف حجاب نماید، راننده جریمه خواهد شد. امری که با توجه با اصل «شخصی بودن جرم» در تعارض است. به‌عبارت دیگر مشخص نیست چرا در صورتی که فردی غیر از راننده اقدام به کشف حجاب یا سایر رفتارهای ذکر شده در طرح پیشنهادی نماید، راننده باید پاسخگوی این رفتار باشد و مجازات شود. علاوه بر این طرح به این سؤال

۱. قانون مجازات اسلامی، ماده (۶۳۸): تبصره - زنانی که بدون حجاب شرعی در معابر و انتظار عمومی ظاهر شوند به حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهند شد.

پاسخ نداده که در این صورت، با خود فرد متخلف چه برخوردی از سوی قانونگذار صورت خواهد پذیرفت.

نکته دیگر در ماده مذکور، ذکر عبارت «حرکات غیرمتمعارف اخلاقی» است. منظور از این حرکات چه حرکتی است؟ آیا بدحجابی جزء این حرکات به شمار می‌آید؟ به نظر می‌رسد مشخص نشدن مقصود دقیق قانونگذار از این عبارت سبب گسترش دامنه رفتارهای مشمول طرح و اعمال سلیقه‌های شخصی خواهد شد.

ماده (۵)

اشتغال به کار بانوان در واحدهای صنفی باید با رعایت حرمت آنها و پرهیز از اختلاط با مردان و در ساعات متمعارف (۷ صبح الی ۱۰ شب) صورت گیرد، عدم رعایت حکم این ماده تخلف صنفی محسوب می‌گردد و واحد صنفی متخلف از طریق نیروی انتظامی به مدت یک هفته و در صورت تکرار به مدت یک ماه تعطیل می‌گردد. تبصره - مشاغل پرستاری، پزشکی و مهمانداری هواپیما در خصوص الزام به اشتغال در ساعات متمعارف از شمول این ماده خارج است. همچنین اشتغال در ساعات شبانه برای مشاغلی که خدمات بانوان نیاز دارند با دریافت مجوز از اماکن نیروی انتظامی مجاز می‌باشد.

این ماده دو موضوع را مورد بحث قرار داده است:

- عدم اختلاط زنان و مردان در واحدهای صنفی،

- محدودیت ساعات کاری بانوان از ۷ صبح تا ۱۰ شب.

همان‌طور که ذکر شد در این ماده عدم اختلاط زنان و مردان در واحدهای صنفی و محدودیت ساعات کاری بانوان از ۷ صبح تا ۱۰ شب مد نظر قرار گرفته است. بر اساس اعلام اتاق اصناف در حال حاضر در کشور ۱۳۷ نوع واحد صنفی وجود دارد که ۲۴ میلیون جمعیت را در سراسر کشور پوشش می‌دهد.^۱

با توجه به اینکه تا پیش از این طرح حضور زنان و مردان به صورت مختلط در محیط کاری اداری و صنفی ممنوع نبوده است - البته با حفظ ضوابط شرعی - بدین ترتیب در بسیاری از واحدهای صنفی در حال حاضر تفکیک جنسیتی وجود ندارد. ممنوعیت عدم اختلاط زن و مرد به صورت یکباره و بدون توجه به امکان‌های پیشروی مشاغل (و قابلیت اجرای آن) موجب آسیب‌هایی خواهد شد که باید به آن توجه کرد. برای مثال در صورتی که اصناف مجبور به اجرای این طرح شوند ناچار خواهند بود در شرایطی که امکان تفکیک جنسیتی در فضای کاری وجود ندارد، به اخراج یکی از دو گروه یادشده بپردازند. حال باید به این سؤال پاسخ داد که آیا اخراج زنان از واحدهای صنفی دارای مجوز که

۱. جلسه با اتاق اصناف در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مورخ ۱۳۹۳/۸/۲۰.

امکان نظارت بر آنها نیز وجود دارد به استناد پرهیز از اختلاط جنسیتی بدون توجه به فراهم نمودن فضای اشتغال سالم، منجر به این نخواهد شد که این زنان به فضاهای غیررسمی که امکان نظارت بر آنها نیز وجود ندارد و آسیب‌های اجتماعی متعددی را برای آنها به همراه خواهد آورد، جهت اشتغال روی آورند؟

از سوی دیگر در ماده (۵) تنها مشاغل پرستاری، پزشکی و مهمانداری هواپیما از ممنوعیت کار شبانه معاف شده‌اند. این در حالی است که به‌غیر از این اصناف بسیاری از مشاغل و واحدهای صنفی دیگر نیز نیازمند کار و حضور شبانه زنان هستند؛ مشاغلی چون مامایی، شیرینی‌فروشی، تالارهای پذیرایی، رستوران‌ها و ..... بدین ترتیب به‌نظر می‌رسد ممنوعیت ایجاد شده چالش‌های جدی پیش روی اصناف ایجاد کند.

ماده (۶)

نیروی انتظامی موظف است با به‌کارگیری نیروهای زن آموزش‌دیده در انظار و اماکن عمومی به بانوان فاقد حجاب شرعی تذکر بدهد. مأمورین مزبور موظفند از بانوانی که با پوشش غیرشرعی و نامناسب عفت عمومی را جریحه‌دار می‌کنند، برای شرکت در دوره‌های آموزشی و مشاوره‌ای عفاف و حجاب که از سوی این نیرو برگزار می‌شود تعهد لازم را اخذ نماید. چنانچه این افراد از سپردن تعهد یا شرکت در دوره‌های مزبور خودداری نموده و یا پس از گذراندن دوره‌های آموزشی مرتکب خلاف قانون مندرج در این ماده گردند توسط مراجع قضایی به جزای نقدی از دو میلیون تا ده میلیون ریال محکوم می‌شوند.

براساس این طرح افراد بدحجاب به گذراندن دوره آموزشی و در صورت تخلف مجدد به جریمه نقدی از ۲۰۰ هزار تومان تا یک میلیون تومان مجبور خواهند شد. این در حالی است که در قانون مجازات اسلامی جریمه زنانی که بدون حجاب شرعی در اماکن عمومی حاضر می‌شوند حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی منوط بود. بدین ترتیب اجبار به گذراندن کلاس‌های آموزشی و افزایش میزان جریمه نقدی از ۵ الی ۵۰ هزار تومان به ۲۰۰ هزار تومان الی یک میلیون تومان و حذف جریمه حبس از جمله تغییرات این ماده است.

به‌نظر می‌رسد فرض طراحان این ماده بر این نکته متمرکز شده که علت اصلی بدحجابی در جامعه عدم آگاهی زنان بدحجاب از ضوابط رعایت حجاب شرعی در جامعه است و بر این اساس پیشنهاد شرکت افراد بدحجاب در کلاس‌های آموزشی و مشاوره‌ای داده شده تا از این طریق این رفتار اصلاح شود.

اما پاسخ به این سؤال ضروری است که تا چه میزان شرکت در این دوره چند ساعته آموزشی منجر به تغییر نگرش افراد نسبت به موضوع حجاب و رعایت آن خواهد شد؟ لازم به ذکر است موضوع حجاب و عفاف نه از جنس مهارت‌هایی چون راهنمایی و رانندگی، بلکه در حیطه نگرش‌ها و باورهاست. توجه به این نکته ضروری است که باورها و نگرش‌ها در پروسه زمانی بلندمدتی از طریق فرآیند جامعه‌پذیری به وجود می‌آید. محیطی که فرد در آن بزرگ می‌شود (خانواده، گروه‌های دوستی، محیط کار) و فرهنگی که فرد در آن رشد می‌کند، به مرور نگرش‌های او را شکل داده و نهادینه می‌کند. بدین ترتیب نمی‌توان انتظار داشت در مدت زمان کوتاهی، باورهایی که جزئی از شخصیت هر فرد شده‌اند، به راحتی تغییر کنند. با توجه به مطالب ذکر شده شکل‌گیری نگرش افراد در خصوص حجاب به راحتی شکل نگرفته که انتظار داشته باشیم با یک کلاس آموزشی تغییر کند.

ازسوی دیگر در این ماده برای ممانعت از گذراندن دوره آموزشی تنها ۲۰۰ هزار تومان تا یک میلیون تومان جریمه در نظر گرفته شده است. به نظر می‌رسد در این ماده نیز هم چون ماده (۱) تقلیل مجازات رفتار به پرداخت جریمه نقدی قبح بدحجابی در جامعه را شکسته و به مرور، آن را تبدیل به رفتاری مشابه تخلفات راهنمایی و رانندگی می‌کند. در حالی که ماهیت این اقدامات کاملاً متفاوت است.

علاوه بر این در خصوص این پیشنهاد ابهاماتی نیز وجود دارد:

- محتوای آموزشی این کلاس‌ها ازسوی چه نهادی تأمین خواهد شد؟ چه تعهدی ازسوی افراد برای شرکت در کلاس آموزشی گرفته می‌شود؟

مواد (۷) و (۸)

ماده (۷) - نصب و تعمیر تجهیزات ماهواره ممنوع است و مرتکب در مرتبه اول به جزای نقدی درجه ۶ و در صورت تکرار به حبس یا حداکثر جزای نقدی درجه ۶ محکوم می‌گردد.

تبصره - به منظور نصب و تعمیر تجهیزات دریافت از ماهواره در مواردی که قانون اجازه استفاده را داده است نیروی انتظامی موظف است با شناسایی افراد واجد صلاحیت مجوز لازم برای این افراد را صادر نماید.

ماده (۸) - در ساختمان‌هایی که به موجب قانون تملک آپارتمان‌ها دارای مدیر ساختمان می‌باشند مدیر ساختمان موظف است در خصوص جمع‌آوری تجهیزات مرکزی غیرمجاز ماهواره اقدام و به ساکنین نیز تذکر کتبی بدهد و در صورتی که تا یک‌ماه پس از تذکر، از طرف ساکنین اقدامی صورت نگیرد موضوع را به نیروی انتظامی گزارش کند. عدم تذکر به ساکنین آپارتمان‌ها و همچنین عدم ارسال گزارش مذکور به نیروی انتظامی موجب محکومیت مدیر ساختمان به **جزای نقدی** درجه ۷ می‌گردد.

مطابق ماده (۷) این طرح که به مجازات نصب و تعمیر تجهیزات دریافت از ماهواره اختصاص دارد، میزان این مجازات نسبت به قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات ماهواره مصوب ۱۳۷۳/۱۱/۲۳ افزایش یافته و مجازات نقدی ۱۰۰ هزار تومان تا ۵۰۰ هزار تومان در آن قانون به جزای نقدی ۲ میلیون تومان تا ۸ میلیون تومان تبدیل شده و در صورت تکرار به بیش از ۶ ماه تا دو سال حبس یا حداکثر جزای نقدی درجه ۶ یعنی ۸ میلیون تومان محکوم می‌گردد.

مبنای نظری این تشدید مجازات آن است که رابطه همبستگی مستقیم میان شدت مجازات و بازدارندگی برقرار است. براساس این پیش‌فرض افزایش استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای معلول ناکافی بودن میزان مجازات پیش‌بینی شده برای نصب و تعمیر تجهیزات ماهواره‌ای است. بر این مبنا شدت مجازات لزوماً موجب منع مرتکبان از تکرار رفتار گذشته خواهد شد. این در حالی است که در موارد مشابه مانند قاچاق مواد مخدر که بیشترین مجازات‌ها در مورد آنها اعمال شده ملاحظه شده که این افزایش مجازات نه تنها موجب بازدارندگی لازم نشده است، بلکه پیامدهای نابهنجار دیگری را به دنبال داشته تا جایی که ابزارهای کیفی را خنثی نموده و مواد شیمیایی خطرناک‌تری را جایگزین آن کرده است. اگر چه شدت بخشیدن به مجازات نه همیشه، بلکه در جای خود می‌تواند مناسب و مطلوب باشد و این موضوع در جای خود نیازمند تحقیق بیشتری است، در موضوع نصب و تعمیر تجهیزات ماهواره‌ای به دلیل اینکه افزایش میزان مجازات مبارزه با معلول محسوب می‌شود و نه با علت این نگرانی ایجاد خواهد شد که با افزایش جزای نقدی تنها نرخ نصابان و تعمیرکنندگان افزایش یابد و با افزایش حساسیت موضوع تمایل به نصب و تعمیر در افراد علاقمند افزایش یافته و نهایتاً در یک جمله بازار راکد نصب و تعمیر تجهیزات ماهواره پر رونق شود.

علاوه بر این بر اساس اعلام وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال ۱۳۹۳، ضریب استفاده از ماهواره در شهر تهران ۷۱ درصد است.^۱

نکته‌ای که طرحان طرح باید به آن پاسخ دهند آن است که در شرایطی که ۷۱ درصد مردم کلان‌شهر تهران از ماهواره استفاده می‌کنند آیا نیروی انتظامی امکان برخورد با تمامی این افراد را دارد؟ و آیا این برخورد به گسترش مقاومت مردمی منجر نخواهد شد؟

ازسوی دیگر تعیین مجازات برای مدیر ساختمان در ماده (۸) نیز به نظر می‌رسد فاقد نگاه واقع‌بینانه نسبت به روابط اعضای آپارتمان است و موجب اختلاف و درگیری میان اعضا و ساکنان ساختمان خواهد شد؛ ضمن اینکه قانونگذاری به این نحو موجبات نگرانی از مداخله در زندگی خصوصی شهروندان و تجسس در حریم خصوصی آنها را فراهم خواهد ساخت. علاوه بر این، ماده (۸)

۱. www.tabnak.ir/fa/news/365680/

به این سؤال پاسخ نداده در صورتی که خود مدیر ساختمان اقدام به نصب ماهواره نماید تکلیف چیست و قانونگذار از چه ضمانت اجرایی بهره خواهد جست؟

جمع‌بندی

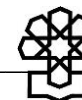
با توجه به فقدان خلأ قانونگذاری در خصوص مواجهه با بدحجابی در جامعه و نظر به ملاحظات و چالش ذکر شده کلیات طرح قابل تأیید نیست. پیشنهاد می‌گردد طرح فوق در مجلس برای اتخاذ رویکردی همه‌جانبه‌تر به موضوع مسکوت گذاشته شود. نظر کارشناسی مرکز در این خصوص به صورت روشن این است که ایجاد مطالبه عمومی و جمعی در خصوص موضوع طرح، اولویت اول در این حوزه است. نگاهی به تجربیات صورت گرفته در این حوزه از جمله عدم موفقیت طرح گشت ارشاد در خصوص مقابله با پدیده بدحجابی و همچنین عدم توفیق برخورد نیروی انتظامی با نصب ماهواره در آپارتمان‌ها شاهدی بر این مسئله است. علت اصلی این عدم توفیق‌ها را فقدان مطالبه و خواست عمومی در جامعه می‌توان دانست. از همین رو هرگونه اقدامی بدون توجه به این اولویت نتایج و پیامدهای منفی را ایجاد خواهد کرد. در ضمن باید توجه داشت که جرم‌انگاری بدحجابی در ابتدای انقلاب اسلامی در شرایطی رخ داد چنین مطالبه‌ای در جامعه وجود داشته است. با این حال برخی از مواد قابل دفاع طرح از جمله مواد (۲) (۴) و (۶) می‌تواند نه در قالب طرح مجزا، بلکه در قالب طرح الحاق موادی به قانون اصلی خود دنبال شود. این امر علاوه بر ایجاد ارتباط منطقی بین مواد و قوانین مرتبط با آن از افزایش حجم قوانین کشور نیز کاسته و از همه مهمتر حساسیت اجتماعی و سیاسی کمتری را در جامعه پدید خواهد آورد.

پیوست‌ها

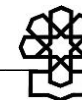
پیوست ۱

نظر کارشناسان حوزه حجاب به طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب

کارشناس حوزه حجاب	موافق - مخالف طرح	چرایی موافقت یا مخالفت
حجة الاسلام و المسلمین علی جعفری	مخالف	مخالف تشدید مجازات بدحجابی بدون توسل به سیستم هوشمند تربیتی و مشاوره‌ای هستیم. در حال حاضر ما نیازمند مدیریت بدحجابی در جامعه هستیم و این مستلزم توجه به بعد ایجابی و سلبی در کنار یکدیگر است. در مورد جریمه مالی نیز نیازمند پردازش اطلاعات متناسب با میزان و نوع بدحجابی هستیم که به نظر نمی‌رسد راهنمایی و رانندگی بتواند در این زمینه موفق باشد.
سید مجید امامی	مخالف	بدحجابی یک کجروی و نیازمند زمینه‌سازی فرهنگی و اجتماعی است. جرم‌انگاری بدحجابی تنها در شرایطی می‌تواند اثرگذار باشد که جامعه بدحجابی را جرم بداند. علاوه بر این ایجاد قانون جدید زمینه اجرا را سخت‌تر و هزینه اجتماعی را افزایش می‌دهد. بهتر است برای اثر بخشی بهتر، هر یک از مواد به قوانین اصلی خود الحاق شوند.
محمد تقی کرمی	مخالف	به علت ایجاد بازتاب منفی در جامعه و تبدیل آن به ضد حجاب با این طرح مخالفم. در شرایط حاضر حجاب نمادی از حاکمیت شده و به پدیده‌ای سیاسی تبدیل شده است. در این شرایط اعمال مجازات بیشتر باعث تنفر از نظام می‌شود به جای اینکه بر روی رفتار بدحجابان تأثیرگذار باشد. از سوی دیگر مسئله اصلی نظام ما در حوزه زنان حجاب نیست، بلکه حجاب به‌علت عینی بودن بیشتر به چشم می‌آید. برخی از مسائل از جمله از بین رفتن مرزهای اخلاقی خانواده در حال حاضر از اهمیت بیشتری برخوردار است.
وحید شالچی	مخالف	این طرح به ویژه ماده یک سبب تقلیل بدحجابی از یک امر زشت و ناپه‌نجان به یکی از تخلفات راهنمایی و رانندگی می‌شود که می‌توان با پرداخت جریمه از زیر بار ننگ اجتماعی آن خارج شد. بدحجابی یک ناهنجاری اجتماعی است به همین علت نیز مخالفت با آن باید مطالبه مردم باشد. علاوه بر این هرکدام از مواد طرح می‌تواند به قوانین و طرح‌های خود الحاق گردد و در این زمینه نیازمند قانون جدید نیستیم. علاوه بر این نظام توان اجرای این قوانین را نیز ندارد. در نهایت آنکه اگرچه منکر ضرورت فعالیت‌های تنبیهی نیستیم، اما معتقدم این نوع اعمال اثر کمی دارد.
حجة الاسلام و المسلمین زیبایی نژاد	مخالف	در صورتی این طرح می‌توانست موفق اجرا شود که دولت و دستگاه‌های دولتی همگی همراه بودند و کار فرهنگی و آموزشی نیز در کنار آن وجود داشت. اما در حال حاضر به‌علت عدم هماهنگی اجزای مختلف مدیریتی، سیاست‌گذاری و نظارتی در کشور و همچنین

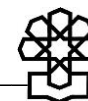

چرایی موافقت یا مخالفت	موافق - مخالف طرح	کارشناس حوزه حجاب
عدم توافق و همگرایی در خصوص حجاب در دستگاه‌ها و دولت و مجلس موافق طرح نیستم.		
این جنس قوانین اجتماعی نیازمند پشتوانه اجتماعی و زمینه‌های فرهنگی - اجتماعی هستند. مسئله حجاب و عفاف جزء حساس‌ترین مسائل اجتماعی در حوزه زنان و خانواده می‌باشد که با واکنش‌های متفاوتی روبرو است. این طرح فاقد زمینه فرهنگی اجتماعی است و مسلماً سبب واکنش‌هایی خواهد شد و نه تنها حرکت رو به جلو محسوب نمی‌شود، بلکه آسیب‌زا خواهد بود.	مخالف	حجة الاسلام و المسلمین اموری
موافق مواد مرتبط با لزوم رعایت حجاب در ادارات هستم چرا که ادارات دولتی حق دارند در خصوص پوشش کارکنان خود اظهارنظر کنند. هر چند که معتقدم این مواد اجرایی نمی‌گردد چون اراده آن در ادارات وجود ندارد. با وجود این مخالف ماده (۱) هستم به چند دلیل اول آنکه توان اجرای آن در کشور وجود ندارد سبب می‌شود صرفاً به‌صورت ظاهری و تنها مقابل دیدگان مأموران راهنمایی و رانندگی به رعایت حجاب بپردازند، دوم آنکه سبب لجبازی مردم با نظام می‌شود، سوم نیز این طرح صراحتاً می‌گوید اگر هزینه بدحجابی خود را پرداخت کنی می‌توانی بدحجاب باشی.	مخالف برخی مواد - موافق برخی مواد	حجة الاسلام و المسلمین زائری
اگرچه معتقد به عمیق‌تر بودن اقدامات فرهنگی و آموزشی در حوزه حجاب و عفاف هستم، اما با توجه به اینکه هر دستگاهی باید در حوزه حجاب وظیفه خود را انجام دهد و برخورد با بدحجابان وظیفه دستگاه‌های انتظامی، قضایی است، با طرح موافقم. به‌نظر من این طرح اثر سوء ندارد و حداقل در حوزه ادارات موفق خواهد بود. با وجود این لازمه موفقیت بیشتر کار توجه به ابعاد فرهنگی کنار آن است. از سوی دیگر با ممنوعیت نصب ماهواره به‌علت سوبه‌های دیگر آن فارغ از موضوع حجاب مخالفم. در مورد ماده (۸) نیز تردید دارم.	موافق با کلیت - مخالف مواد (۷) و (۸) در خصوص ممنوعیت نصب و استفاده از ماهواره	عبدالحسین کلانتری
موافق کلیت با رعایت شروطی در برخی از مواد هستم: - ضوابط بدحجابی و برخورد با آن مشخص شود. - ضوابط حضور کارمندان در ادارات مشخص شود و لباس فرم در کنار توجه به تنوع در لباس طراحی شود. - جهت برخورد با کارکنان صرفاً از طریق حراست عمل شود و از روش‌هایی چون کسر حقوق استفاده نشود. - ماده (۳) در خصوص ضرورت رعایت حجاب توسط مراجعان (حتی در حرم امام رضا (ع)) قابلیت اجرا ندارد حذف شود بهتر است. ماده (۴) نیز امکان اجرا ندارد. - در خصوص ماده (۵) خلأ قانونی وجود ندارد. باید سامانه‌ای طراحی شود برای گزارش مردم، تا صنف متخلف جریمه نقدی شود. - در ماده (۶) الزام فرد بدحجاب به تعهد در خصوص شرکت در جلسات آموزشی نه اجرایی است و نه مفید. - در خصوص ماده (۷) و (۸) خلأ قانونی وجود ندارد و مشکل اجرایی نشدن قانون است.	موافق مشروط	امیر حسین بانکی‌پور

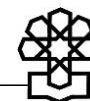
بررسی پیشینه قانونی طرح صیانت از حجاب و عفاف

ماده	متن ماده پیشنهادی	پیشینه قانونی	اجراکننده
۱	ماده (۱) چنانچه راننده یا سرنشینان وسایل نقلیه اقدام به کشف حجاب، روزه‌خواری، مزاحمت برای نوامیس یا حرکات غیرمتعارف خلاف عفت عمومی نمایند، افسران کادر یا پیمانی موضوع ماده (۲) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، موظف به صدور قبض جریمه به مبلغ یک میلیون ریال مطابق قانون مزبور می‌باشند. در صورت تکرار تخلفات علاوه بر منظور نمودن ۱۰ نمره منفی، موضوع ماده (۷) قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی، وسیله نقلیه به مدت ۷۲ ساعت توقیف می‌شود. تبصره - مأموران کادر پلیس امنیت اخلاقی که آموزش لازم را دیده‌اند نیز موظف به اجرای حکم مندرج در این ماده می‌باشند. نیروی انتظامی موظف است تمهیدات لازم را برای اخذ گزارش‌های مربوط به تخلف موضوع این ماده از سوی اشخاص مورد وثوق و آموزش‌دیده را فراهم آورد.	اگرچه تا کنون جریمه نقدی رانندگان و ترددکنندگان با وسایل نقلیه به‌علت بی‌حجابی از سابقه قانونی برخوردار نبوده با وجود این با توجه به اینکه در جمهوری اسلامی ایران قوانینی به تصویب رسیده که عدم رعایت حجاب و یا ارتکاب اعمال خلاف عفت عمومی را در محیط‌های عمومی جرم دانسته است این قوانین را می‌توان به موارد زیر تسری داد: - قانون مجازات اسلامی، ماده (۶۳۸) تبصره - زنانی که بدون حجاب شرعی در معابر و انظار عمومی ظاهر شوند به حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهند شد. قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و مجازات فروشندگان لباس‌هایی که استفاده از آنها در ملاء عام خلاف شرع است و یا عفت عمومی را جریحه‌دار می‌کند. ماده (۴) - کسانی که در انظار عمومی وضع پوشیدن لباس و آرایش آنان خلاف شرع و یا موجب ترویج فساد و یا هتک عفت عمومی باشد، توقیف و خارج از نوبت در دادگاه صالح محاکمه و حسب مورد به یکی از مجازات‌های مذکور در ماده (۲) محکوم می‌گردند. قانون راهکارهای اجرایی گسترش فرهنگ عفاف و حجاب مصوب ۱۳ دی‌ماه ۱۳۸۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی ۶. پیشنهاد لایحه قانونی به مراجع قانونگذار در خصوص رعایت پوشش مناسب در هنگام رانندگی. ۱۹. توقیف خودروهای دولتی که سرنشینان آن شئون اسلامی را رعایت نمی‌کنند.	قوه قضائیه نیروی انتظامی
۲	کلیه کارکنان دستگاه‌های اجرایی مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری در صورت ارتکاب تخلف در بند «۲۰» ماده «۸» رسیدگی به تخلفات اداری (رعایت نکردن حجاب اسلامی) از سوی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات	قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۹/۷ در این قانون برای متخلفین تبیحات اداری متعددی در نظر گرفته شده که از جمله آنها می‌توان به اخطار کتبی بدون درج در پرونده استخدامی، توبیخ کتبی با درج در پرونده استخدامی، کسر حقوق و فوق‌العاده شغل یا عناوین مشابه حداکثر تا یک‌سوم از یک ماه تا یک سال، انفصال موقت از یک ماه تا یک سال و ... اشاره نمود.	هیئت رسیدگی به تخلفات اداری

ماده	متن ماده پیشنهادی	پیشینه قانونی	اجراکننده
	اداری به توبیخ کتبی با درج در پرونده استخدامی و در صورت تکرار به کسر حقوق و فوق العاده شغل یا عناوین مشابه حداکثر تا یک سوم از یک ماه تا یک سال محکوم می‌شوند. تبصره - احکام مندرج در مواد (۱) و (۲) این قانون مانع از تعقیب کیفری مرتکب نمی‌باشد.		
۳	ماده (۳) کلیه دستگاه‌های مشمول ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری موظفند ترتیبی اتخاذ نمایند که ورود و حضور بانوان مراجعه‌کننده با رعایت حجاب شرعی صورت گیرد.	در خصوص مراجعه‌کنندگان قانون خاصی یافت نشد. اگرچه به صورت رسمی در بسیاری از ارگان‌های دولتی نحوه پوشش مراجعه‌کنندگان نیز باید با ضوابط شرع همراه باشد.	کلیه دستگاه‌های اجرایی مشمول ماده (۵) قانون مدیریت - خدمات کشوری
۴	ماده (۴) مدیران اجرایی و مسئولان حراست موظف به پیگیری و اجرای مواد (۲) و (۳) این قانون در سازمان یا نهاد تحت اداره یا نظارت خود می‌باشند. هریک از مدیران اجرایی و مسئولان حراست که از اجرای این تکلیف خودداری نموده و یا در اجرای آن اهمال نمایند به مجازات مندرج در ماده (۵۷۶) قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) محکوم می‌شوند.	-	مسئولان حراست سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی
۵	ماده (۵) اشتغال به کار بانوان در واحدهای صنفی باید با رعایت حرمت آنها و پرهیز از اختلاط با مردان و در ساعات متعارف (۷ صبح الی ۱۰ شب) صورت گیرد، عدم رعایت حکم این ماده تخلف صنفی محسوب می‌گردد و واحد صنفی متخلف از طریق نیروی انتظامی به مدت یک هفته و در صورت تکرار به مدت یک ماه تعطیل می‌شود.	-	اتاق اصناف نیروی انتظامی

ماده	متن ماده پیشنهادی	پیشینه قانونی	اجراکننده
	تبصره - مشاغل پرستاری، پزشکی و مهمانداری هواپیما در خصوص الزام به اشتغال در ساعات متعارف از شمول این ماده خارج است. همچنین اشتغال در ساعات شبانه برای مشاغلی که به خدمات بانوان نیاز دارند با دریافت مجوز از اماکن نیروی انتظامی مجاز می‌باشد.		
۶	ماده (۶) نیروی انتظامی موظف است با به‌کارگیری نیروهای زن آموزش‌دیده در انظار و اماکن عمومی به بانوان فاقد حجاب شرعی تذکر بدهد. مأمورین مزبور موظفند از بانوانی که با پوشش غیرشرعی و نامناسب عفت عمومی را جریحه‌دار می‌کنند، برای شرکت در دوره‌های آموزشی و مشاوره‌ای عفاف و حجاب که از سوی این نیرو برگزار می‌شود تعهد لازم را اخذ نمایند. چنانچه این افراد از سپردن تعهد یا شرکت در دوره‌های مزبور خودداری نموده و یا پس از گذراندن دوره‌های آموزشی مرتکب رفتار خلاف قانون مندرج در این ماده گردند توسط مراجع قضایی به جزای نقدی از دو میلیون تا ده میلیون ریال محکوم می‌شوند.	قانون مجازات اسلامی تبصره - زنانی که بدون حجاب شرعی در معابر و انظار عمومی ظاهر شوند به حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهند شد. قانون راهکارهای اجرایی گسترش فرهنگ عفاف و حجاب مصوب ۱۳ دی‌ماه ۱۳۸۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی وظایف نیروی انتظامی: ۵. تذکر به افراد بدحجاب و برخورد با آنها طبق ضوابط قانونی در اماکن عمومی شهر.	قوه قضائیه نیروی انتظامی
۷	ماده (۷) نصب و تعمیر تجهیزات ماهواره ممنوع است و مرتکب در مرتبه اول به جزای نقدی درجه ۶ و در صورت تکرار به حبس یا حداکثر جزای نقدی درجه ۶ محکوم می‌گردد. تبصره - به‌منظور نصب و تعمیر تجهیزات دریافت از	قانون ممنوعیت به‌کارگیری تجهیزات ماهواره ۱۳۷۳/۱۱/۲۳ آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت به‌کارگیری تجهیزات ماهواره ۱۳۷۴/۱/۹	نیروی انتظامی

ماده	متن ماده پیشنهادی	پیشینه قانونی	اجراکننده
	ماهواره در مواردی که قانون اجازه استفاده را داده است نیروی انتظامی موظف است با شناسایی افراد واجد صلاحیت مجوز لازم برای این افراد را صادر نماید.		
۸	ماده (۸) در ساختمان‌هایی که به موجب قانون تملک آپارتمان‌ها دارای مدیر ساختمان می‌باشد مدیر ساختمان موظف است درخصوص جمع‌آوری تجهیزات مرکزی غیرمجاز ماهواره اقدام و به ساکنین نیز تذکر کتبی بدهد و در صورتی که تا یک‌ماه پس از تذکر، از طرف ساکنین اقدامی صورت نگیرد موضوع را به نیروی انتظامی گزارش کند. عدم تذکر به ساکنین آپارتمان‌ها و همچنین عدم ارسال گزارش مذکور به نیروی انتظامی موجب محکومیت مدیر ساختمان به جزای نقدی درجه ۷ می‌گردد.	آیین‌نامه قانون تملک آپارتمان‌ها ماده (۳) قسمت‌هایی از ساختمان و اراضی و متعلقات آنها که به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم مورد استفاده تمام شرکا می‌باشد قسمت‌های مشترک محسوب می‌گردد و نمی‌توان حق انحصاری بر آنها قائل شد. تبصره - گذاردن میز و صندلی و هر نوع اشیای دیگر و همچنین نگاهداری حیوانات در قسمت‌های مشترک ممنوع است.	نیروی انتظامی
۹	ماده (۹) درآمدهای ناشی از اجرای این قانون پس از واریز به خزانه در چارچوب بودجه سنواتی جهت اجرای احکام این قانون و برنامه‌های آموزش و تبلیغ حجاب و عفاف از طریق رسانه‌های عمومی و تأمین تجهیزات مورد نیاز در اختیار نیروی انتظامی قرار می‌گیرد.	-	-

منابع و مأخذ

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۲. قانون بازسازی نیروی انسانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی وابسته به دولت.
۳. قانون رسیدگی به تخلفات اداری.
۴. قانون مجازات اسلامی.
۵. قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات ماهواره.
۶. مصوبه راهکارهای اجرایی گسترش فرهنگ حجاب و عفاف.
۷. واعظی، منصور. وضعیت‌سنجی پوشش و آرایش ایرانیان، تهران، نهاد کتابخانه‌های عمومی، مؤسسه انتشارات کتاب نشر، ۱۳۹۲.

مركز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۳۴۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح صیانت از حریم عفاف و حجاب»

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه زنان و خانواده)

تهیه و تدوین کنندگان: آسیه ارحامی، سینا کلهر

همکاران: سیدعلی محسنیان، سیدعلی کشفی (دفتر مطالعات فرهنگی)، غلام عباس دارابی

(دفتر مطالعات سیاسی)، سیدمیثم عظیمی (دفتر مطالعات حقوقی)

ناظر علمی: ایروان مسعودی اصل

متقاضی: کمیسیون قضایی، حقوقی

همکار خارج از مرکز: ابوالفضل اقبالی

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز: حجة الاسلام و المسلمین زائری، حجة الاسلام و المسلمین زیدبایی نژاد،

حجة الاسلام و المسلمین مقداد اموری، حجة الاسلام و المسلمین جعفری، محمدتقی کریمی، عبدالحسین

کلانتری، وحید شالچی، سیدمجید امامی، امیرحسین بانکی پور

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. صیانت از حریم عفاف و حجاب

۲. جرم‌انگاری بدحجابی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۳/۹/۱

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۴/۴/۲۲

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۴/۲۲

